

LILIAN GONÇALVES-HO KANG YOU 'ALLEEN IN GERECHTIGHEID ZAL IK BERUSTEN'

72 / 73

Op 29 november 2019 veroordeelde de krijgsraad van Suriname Desi Bouterse tot 20 jaar gevangenisstraf. Bouterse wordt verantwoordelijk gehouden voor de moord op vijftien politieke tegenstanders in 1982. Op grond van de Amnestiewet uit 2012 hoopte Bouterse, die inmiddels president is en hoopt te worden herkozen, een veroordeling te kunnen voorkomen. De krijgsraad oordeelde anders. Inmiddels heeft Bouterse technisch verzet aangetekend, waardoor het vonnis nog niet onherroepelijk is.

'Ik wil niet doodgaan zonder het gevoel te hebben dat ik er alles aan heb gedaan om gerechtigheid te vinden voor de dood van mijn man en de andere slachtoffers van de decembermoorden in Suriname. Die vasthoudendheid heeft mij in mijn leven niet in de weg gestaan. Ik heb er eigenlijk nooit aan getwijfeld dat Desi Bouterse veroordeeld zou worden. Nu is er recht gedaan. Er ligt een vonnis dat zo grondig is gemotiveerd en door zoveel getuigenverklaringen wordt ondersteund, dat wij in redelijkheid mogen verwachten dat de veroordeling standhoudt. Het is voor het eerst dat een zittende president wordt veroordeeld en dat is een hele stap. Suriname bewijst daarmee dat het een rechtsstaat is en dat de rechterlijke macht onafhankelijk van de politiek haar werk doet. Dat is voor mij afdoende. Het is nu aan de burgers van het land om via het kiesrecht hun stem te laten horen. Ik hoop dat het tot hen doordringt hoe groot de waarde van dit vonnis is.'

'Mijn Chinese grootmoeder zat in de handel in Frans-Guyana, wat destijds een strafkolonie was. Zij zei altijd: *Afkatie diefkatie*, alle advocaten zijn dieven. Mijn vader was tandarts, mijn moeder had lang in de verpleging gewerkt, maar ik wilde als kind al advocaat worden. Ik zag films waarin strafpleiters mensen verdedigden en vond het prachtig. Opvallend genoeg heb ik nooit strafrecht gedaan. Ik ben op en top civilist.'

'Omdat er geen gymnasium was in Suriname, moest ik een colloquium doctum doen alvorens ik in Leiden mocht studeren. Ik was nooit eerder in Nederland geweest. Als eerstejaars logeer-

Lilian Gonçalves-Ho Kang You (1946) werd geboren in Paramaribo, studeerde rechten in Leiden en trad in 1971 in dienst bij het kabinet van de minister-president in Suriname. Daar ontmoette ze haar echtgenoot Kenneth Gonçalves, met wie ze later een advocatenpraktijk opbouwde. Kenneth Gonçalves was een van de vijftien Surinamers die door het regime Bouterse op 8 december 1982 werden geëxecuteerd. Een jaar later vertrok Lilian samen met haar dochter naar Nederland waar ze als advocaat ging werken bij Loeff Claes Verbeke, dat later opging in Allen & Overy. Ze werd aansluitend onder andere vicevoorzitter van de Commissie Gelijke Behandeling, vicevoorzitter van de telecomwaakhond OPTA en staatsraad bij de Raad van State. In 2001 werd Gonçalves voorzitter van Amnesty International Nederland en vervolgens in 2006 van het internationale bestuur van Amnesty in Londen. In 2009 plaatste *de Volkskrant* de juriste op de 37e plaats van de Top 200 van invloedrijkste Nederlanders. Gonçalves is nog steeds actief, onder andere als lid van de Raad van Toezicht van de Radboud Universiteit en het Radboudumc Nijmegen.

NJV 150

‘IEDEREEN MOET KUNNEN
LEVEN NAAR ZIJN EIGEN
IDEALEN. ALS DIE WORDEN
BEDREIGD, MOET JE OF
ZELFMOORD PLEGEN OF ER HET
BESTE VAN ZIEN TE MAKEN.’

‘HET RECHT BIEDT VAAK GEEN
RECHTVAARDIGHEID, ZEKER NIET
VOOR DE ALLERARMSTEN.’

LILIAN GONÇALVES-HO KANG YOU

76 / 77

genoeg voor het eerste, dus ik deed het tweede. Ook na de nacht van 7 op 8 december 1982, de nacht waarin Kenneth werd vermoord. Ik zette de praktijk voort. Midden in de nacht kon ik wakker worden en piekeren over een pleitnota of over de vraag of ik geen termijn had laten verlopen. De rechtsstaat werd omvergeworpen en ik maakte me druk over een pleidooi in een zakelijk geschil. Het was echt Kafkaësk. Ik was druk bezig met het kleinste recht, terwijl het grootste onrecht geschiedde. Zo heb ik een jaar in angst geleefd. Ik wilde mijn medewerkers niet in de steek laten en ik moest geld verdienen, maar ik had ook de zorg voor onze dochter Valérie die net voor de coup in 1979 was geboren. Een jaar na de moord op Kenneth ben ik daarom toch naar Nederland vertrokken. Bij zowel Stibbe als Loeff Claeys Verbeke kon ik meteen aan de slag en dat heb ik gedaan. Ik zette mijn emoties op nul en dook onder in het vennootschapsrecht. Mergers & Acquisitions vond ik heerlijk. Dat je alleen met je hoofd hoeft te werken en niet met je hart. Ik kon emotioneel ook geen aandacht geven in die periode. Daarom was het zo prettig om te werken in een omgeving waar het vooral over geld gaat. Ik was als een van de weinige vrouwelijke advocaten resoluut en zakelijk en daaraan draag ik goede herinneringen. Het werd een van de heerlijkste perioden uit mijn arbeidzame leven.’

‘Ik ben eigenlijk altijd advocaat gebleven. Hoe belangrijk het werk bij de Commissie Gelijke Behandeling en later bij Amnesty ook was, ik heb de advocatuur erg gemist. Misschien kwam dat ook wel door de materie, denk ik nu. Het gelijkheidsbeginsel is moeilijk te concretiseren. Discriminatie is vreselijk, maar je kunt vaak niet meer doen dan goed naar mensen luisteren. Als vrouw ben ik zeker gediscrimineerd, maar ik heb de tijd niet gehad om daarbij stil te staan. Op basis van mijn etniciteit ben ik nooit gediscrimineerd, maar daar sta ik ook niet open voor. Misschien zouden wij juristen in andere termen over ongelijkheid moeten spreken. Mensenrechten zijn zulke abstracties. Ik zou een *culture of justice* willen bepleiten. We hebben tal van instituten en we vechten voor the *rule of law*, maar het recht biedt vaak geen rechtvaardigheid, zeker niet voor de allerarmsten. Juristen kunnen wel over sociale rechtvaardigheid praten, maar ze kunnen niet meer medemenselijkheid afdwingen.’

‘In Zuid-Afrika is na de apartheid een verzoeningscommissie ingesteld om in het openbaar naar de verhalen van slachtoffers te luisteren en daders spijt te laten betuigen. In het algemeen vind ik zo’n commissie een goede gedachte, maar ik geloof niet dat het model overal kan worden ingezet. Verzoening kan nooit de plaats van waarheidsvinding innemen. Mensen kunnen niet met elkaar verder leven als er geen recht wordt gedaan. De rechtsstaat is geen keuzemenu. Dat de krijgsraad Bouterse heeft veroordeeld, is voor mij als nabestaande, maar ook voor mij als jurist daarom van essentiële betekenis. Ik vertrouw erop dat de rest van de rechtsgang ook onafhankelijk en rechtsstatelijk zal verlopen. Ik was bijna 37 jaar toen ik mijn man verloor, dat is nu precies 37 jaar geleden. Vergeten zal ik het nooit, en zonder de erkenning van schuld is vergeving niet mogelijk, althans niet voor mij. Vergeven is voorbehouden aan de goden.’

•

‘VANWEGE DE VAAK MEESPELENDE PUBLIEKE BELANGEN, VERDEDIGEN WE NIET ALTIJD HET MAKKELIJKE STANDPUNT.’

‘VROEGER MAAKTEN JURISTEN BIJ DE OVERHEID DE DIENST UIT, NU LIGT DAT ANDERS. ECONOMEN, COMMUNICATIE-DESKUNDIGEN EN ANDERE DISCIPLINES DRUKKEN NADRUKKELIJK HUN STEMPEL OP DE BESLUITVORMING.’

REIMER VELDHUIS

Niet alleen zijn politiek-bestuurlijke inzicht, maar ook zijn historisch besef en zijn vijftien jaar lange ervaring in de publieke advocatenpraktijk zal bij de keuze voor Veldhuis als landsadvocaat een rol hebben gespeeld. Naast rechten, met als specialisatie staats- en bestuursrecht, studeerde hij geschiedenis. Hij liep stage bij het Joegoslaviëtribunaal – ‘ik heb Milošević achter glas gezien’ – om daarna de Staat en ook andere overheden in een groot aantal maatschappelijke kwesties bij te staan. ‘De rol van de jurist binnen de overheid is veranderd,’ merkt Veldhuis. ‘Vroeger maakten juristen bij de overheid de dienst uit, nu ligt dat anders. Economen, communicatiedeskundigen en andere disciplines drukken nadrukkelijk hun stempel op de besluitvorming. Dat is een goede zaak, zolang het beleid en de besluitvorming daarover maar past binnen de spelregels die we met elkaar hebben afgesproken. Als de overheid niet binnen deze grenzen beweegt, loopt het uiteindelijk spaak en fluit de rechter haar terug.’

Veldhuis zegt te merken dat de rechter de afgelopen vijftien jaar het handelen van de overheid indringender is gaan toetsen. Volgens hem houdt dat verband met de huidige wetgeving waarin meer open normen staan. Ook de internationale mensenrechtenverdragen spelen een rol. Bovendien neemt de complexiteit van regelgeving toe, terwijl er tegelijk veel van de overheid en de burger wordt verwacht.

‘Het is onze taak als juristen om ervoor te zorgen dat het gekozen beleid op zodanige wijze wordt vormgegeven en uitgevoerd dat het past binnen het toepasselijke juridische kader. Niet als doel op zich, maar omdat acteren binnen dat kader eraan bijdraagt dat de overheid elementaire uitgangspunten van de rechtsstaat voor ogen houdt zoals proportionaliteit, evenredigheid en het beginsel dat gelijke gevallen gelijk moeten worden behandeld,’ antwoordt Veldhuis diplomatiek op de vraag waarom het bij de overheid de laatste tijd zo vaak rommelt. Of het nu gaat over het gebruik van digitale gegevens om fraude te voorkomen, zoals in het geval van het Systeem Risico Indicatie (SyRI), of een kort geding over de buitenwerkingstelling van onderdelen van de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten 2017, het blijft balanceren op het slappe koord van het algemeen belang. ‘Juist daarom is het zo belangrijk dat juristen van begin af aan meedenken over alle stappen in een beleidsproces,’ zegt de landsadvocaat. ‘Dat voorkomt dat de rechter op een later moment zegt: “Ik ga niet over beleid, maar op deze manier kan het niet.” Bovendien draagt een gedegen juridisch product – wetgeving, beleid of besluitvorming – bij aan een toename van het vertrouwen van de burger in de overheid.’

Veldhuis gelooft niet dat de overheid het burgers bewust moeilijk wil maken. ‘*At the end of the day* willen mensen het goede doen, daarvan ben ik overtuigd. Maar er zullen in staatszaken altijd beleidsmatige, algemene belangen zijn die in een individueel geval op het eerste gezicht niet goed uitpakken. Als landsadvocaat draag ik er graag aan bij om de in die individuele zaak gemaakte keuzes en afwegingen tegen de achtergrond van die bredere context aan de rechter uit te leggen.’

•